

<p>فصل : دوم (بازیگران اصلی درمیدان اقتصاد) درس: پنجم نام طراح: محمود یعقوبی سرگروه اقتصاد استان خراسان جنوبی</p>	<p>به نام خدا معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبری کشوری اقتصاد تولید شده در استان خراسان جنوبی</p>	<p>محتوای نوشتاری کتاب: اقتصاد سال تحصیلی: ۱۴۰۱-۱۴۰۰</p>
--	--	--

عنوان درس : بازارچيست و چگونه عمل می کند؟

« نقشه راه »

- ۱- بازیگران اصلی اقتصاد را نام ببرید.
خانوارها و بنگاهها
- ۲- بازیگران اصلی اقتصاد (خانوارها و بنگاهها) چگونه قیمت و مقدار کالا و خدمات را تعیین می کنند؟
بازیگران اصلی اقتصاد (خانوارها و بنگاهها) از طریق **بده - بستان های بین خود**، قیمت و مقدار کالا و خدمات را تعیین می کنند.

« بنگاه و خانوار در اقتصاد »

- ۳- دو گروه از مهم ترین تصمیم گیرندگان و بازیگران در اقتصاد هستند.
خانوارها و بنگاهها
- ۴- خانوارها در چند حالت در اقتصاد مشارکت می کنند؟
۱- خانوارها کالاها و خدمات مورد نیاز را از کسب و کارها خریداری می کنند.
۲- خانوارها زمین، نیروی کار، سرمایه و کارآفرینی را برای تولید کالاها و خدمات ارائه می کنند.
۵- منظور از «بنگاه» در اقتصاد چیست؟
در اقتصاد، «بنگاه» همان چیزی است که مردم معمولاً آن را به عنوان یک **کسب و کار** می شناسند.
۶- چند مورد از مؤسسات کسب و کارها «بنگاهها» را نام ببرید.
مؤسسات کسب و کارها یا همان بنگاهها می توانند شامل مزارع کشاورزی، فروشگاهها، کسب و کارهای خویش فرمایی مثل پیرایشگری، نقشه کشی و معماری ساختمان یا شرکتها و کارگاهها و کارخانههای تولیدی باشند.
۷- مؤسسات کسب و کارها «بنگاهها»، منابع برای تولید کالا و خدمات را چگونه تامین می کنند؟
برای تولید کالاها و خدمات، این بنگاهها باید از **خانوارها** منابع را خریداری یا اجاره کنند. مثلاً یک رستوران زنجیره ای، زمانی که افرادی را استخدام می کند، نیروی کار از خانوارها اجاره می کند.

« جریان چرخشی ساده »

- ۸- چگونه بین بازیگران اصلی اقتصاد «خانوار و بنگاه» رابطه دادوستد شکل می گیرد؟
خانوارها کالاها و خدمات را از بنگاهها خریداری می کنند و بنگاهها، منابع را از خانوارها اجاره یا خریداری می کنند.

واین باعث شکل گیری رابطه داد و ستد بین این بازیگران می شود.

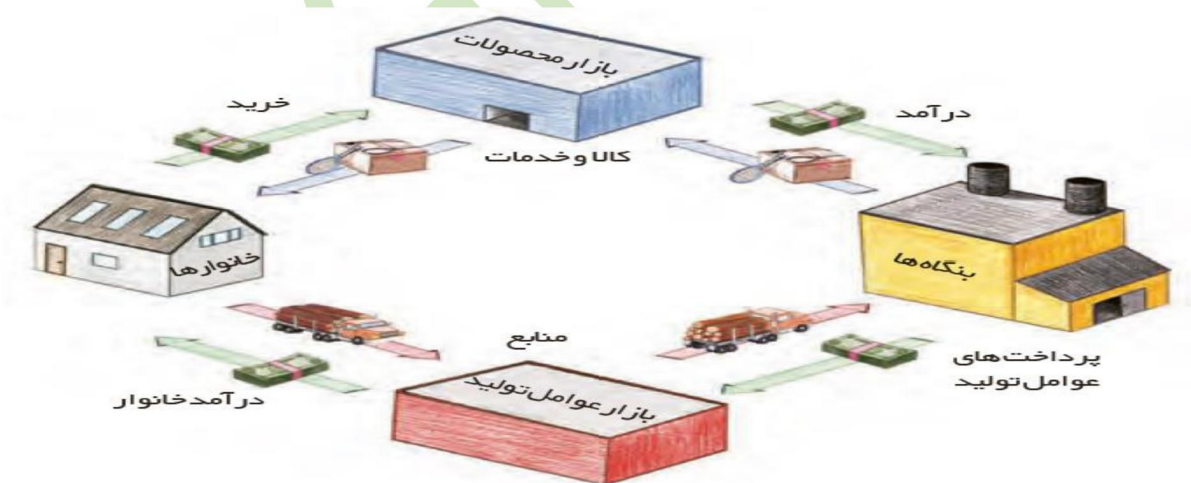
۹- نمودار جریان چرخشی، تعاملات بین بازیگران کلیدی (خانوارها و بنگاه های اقتصادی) را تحلیل کنید.

بازیگران اصلی عرصه اقتصاد بنگاه های اقتصادی و خانوارها می باشند بنگاه ها تولیدکننده کالا و خدمات و خانوارها مصرف کننده کالا و خدمات محسوب می شوند در این چرخه اقتصادی بین خانوارها و بنگاه ها، در یک طرف، بازار محصولات، و در طرف دیگر بازار عوامل تولید قرار دارد.

قسمت بالای نمودار: بنگاه ها، تولیدکننده کالا و خدمات هستند و خانوارها متقاضی و خریدار این کالا و خدمات می باشند. خانوارها این کالاها و خدمات را از بازار محصولات دریافت می کنند که عرضه کننده آن بنگاه های تولیدی می باشد. خانوارها بابت خرید این کالاها و خدمات وجوهی به بازار محصولات پرداخت می کنند که هزینه خانوار در آمد بنگاه را تشکیل می دهد.

قسمت پایین نمودار: خانوارها برای تامین مخارجشان نیاز به منبع مالی دارند و همچنین بنگاه ها برای تولید، نیاز به عوامل تولید دارند. خانوارها عوامل تولید (کار، سرمایه، زمین) را به بازار عوامل تولید ارائه می دهند و بنگاه های تولیدی که متقاضی عوامل تولید هستند آن را از بازار عوامل تولید دریافت می کنند و در مقابل این عوامل تولید، وجوهی تحت عنوان (مزد، سود، اجاره) به خانوارها پرداخت می کنند که درآمد خانوار و هزینه بنگاه را تشکیل می دهد.

****** در این چرخه در یک طرف بنگاه ها عرضه کننده کالا و خدمات، و خانوارها متقاضی کالا و خدمات هستند و در طرف دیگر خانوارها عرضه کننده عوامل تولید، و بنگاه ها، متقاضی عوامل تولید می باشند و بدین صورت بین بنگاه ها و خانوارها رابطه داد و ستد شکل می گیرد.

۱۰- منظور از بازار در مباحث اقتصادی چیست؟ و مبادلات در بازار به چند شکل انجام می گیرد؟

بازار معنای خاصی در اقتصاد دارد؛ بازار به مجموعه خریداران و فروشندگان چیزی در هر جای ممکن اطلاق می شود. مبادلات در بازار ممکن است حضوری و حقیقی نباشد و به صورت مجازی و در اینترنت صورت گیرد. شما ممکن است با تلفن و پشت میز سفارش دهید و یا با شبکه اینترنت، خرید اینترنتی کنید.

۱۱- در بازار کالاها و خدمات، خریدار و فروشنده اند.

خانوارها - بنگاه ها

« بررسی بازار کالا و خدمات »

۱۲- به مجموعه خریداران (تقاضاکنندگان یا همان خانوارها) و فروشندگان (عرضه کنندگان یا همان بنگاه ها) هر چیزی در هر جایی «.....» گفته می شود.

بازار

۱۳- بازار از چند بخش تشکیل شده است؟

بازار دو بخش دارد: **تقاضاکنندگان** و **عرضه کنندگان**

« خریداران یا تقاضاکنندگان و فرایند تصمیم گیری آنها »

۱۴- خریداران در بازار چه کسانی هستند؟

خریداران، خانوارهایی هستند که تقاضاکننده کالاها و خدمات اند و نسبت به مشاهده تغییر شرایط بازار تصمیمات متفاوتی می گیرند.

۱۵- رابطه بین مقدار تقاضا با قیمت کالا چگونه است؟

مقدار تقاضا از یک کالا با قیمت آن رابطه ای **عکس** دارد. به طوری که با افزایش قیمت، مقدار تقاضا کاهش می یابد و بالعکس

۱۶- منظور از «قانون تقاضا» چیست؟

مقدار تقاضا از یک کالا با قیمت آن رابطه ای عکس دارد. به طوری که با افزایش قیمت، مقدار تقاضا کاهش می یابد و بالعکس! به این رابطه، «**قانون تقاضا**» می گویند.

۱۷- منحنی تقاضا را تحلیل کنید:

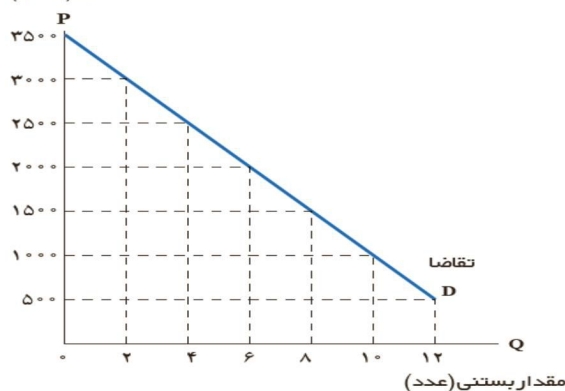
الف) منحنی تقاضا رفتار اقتصادی کدام گروه را نشان می دهد؟

ب) حالت منحنی تقاضا چگونه است؟

ج) رابطه تقاضا با قیمت چگونه است؟

د) منحنی تقاضا با چه حرفی نمایش داده می شود؟

قیمت بستنی (تومان)

مقدار تقاضای بستنی	قیمت بستنی
۱۲	۵۰۰
۱۰	۱۰۰۰
۸	۱۵۰۰
۶	۲۰۰۰
۴	۲۵۰۰
۲	۳۰۰۰
۰	۳۵۰۰

۱-demand law

۲-demand curve

منحنی تقاضا رفتار اقتصادی **خریداران (تقاضاکنندگان)** را نشان می دهد و حالت آن **از چپ به راست نزولی** است یعنی با افزایش قیمت کالا مقدار خرید یا تقاضا کاهش، و با کاهش قیمت کالا مقدار خرید یا تقاضا افزایش می یابد پس رابطه تقاضا و قیمت یک **رابطه معکوس** می باشد و این منحنی با حرف اختصاری **D** نمایش داده می شود. (این توضیحات را می توان بر روی نمودار بالا که رابطه بین قیمت با مقدار تقاضای بستنی را نشان می دهد بررسی کرد).

«سایر عوامل»

۱۸- افزایش درآمد چه رابطه ای با تقاضای کالای نرمال دارد؟

تقاضا برای یک کالای نرمال به صورت مثبت با **درآمد** ارتباط دارد. افزایش در درآمد سبب افزایش در تقاضا در هر قیمت می شود.

۱۹- چه عواملی بر مقدار تقاضا و خرید، توسط خریدار (مصرف کننده) تاثیر گذار است؟

غیر از **درآمد** و **قیمت** که بر مقدار تقاضا اثر گذار است، **سلیقه**، **انتظارات** و **قیمت دیگر کالاها** هم می تواند بر مقدار تقاضا و خرید اثر بگذارد.

۲۰- عواملی که بر مقدار تقاضا و خرید توسط خریدار (مصرف کننده) تاثیر گذار است را توضیح دهید.

الف) قیمت: مقدار تقاضا از یک کالا با قیمت آن رابطه ای عکس دارد. به طوری که با افزایش قیمت، مقدار تقاضا کاهش می یابد و بالعکس، با کاهش قیمت، مقدار تقاضا افزایش می یابد.

ب) درآمد: تقاضا برای یک کالای نرمال به صورت مثبت با درآمد ارتباط دارد. افزایش در درآمد سبب افزایش در تقاضا در هر قیمت می شود و باعث جابه جایی منحنی تقاضا به سمت بالا می گردد و اگر درآمد کاهش پیدا کند تقاضا از کالای نرمال کاهش پیدا خواهد کرد و منحنی به سمت پایین جابه جایی می شود البته این قانون برای کالای نرمال کاربرد دوگانه ای برای کالاهای پست این اتفاق می تواند متفاوت و برعکس رقم خورد و وقتی که درآمد افزایش پیدا می کند تقاضای مناسبیت به کالای پست کمتر خواهد شد مثلاً با افزایش درآمد به جای خرید برنج بی کیفیت، برنج مرغوب و با کیفیت خریداری می شود.

ج) سلیقه: سلیقه افرادی می تواند در خرید و تقاضا نسبت به یک کالا نقش داشته باشد مثلاً چیزهایی که مد می شوند، حتی بدون تغییر قیمت، مقدار تقاضای آنها زیادتر می شود و در این حالت منحنی تقاضا به سمت بالا جابه جایی می شود.

د) انتظارات: هنگامی که پی ببرید قیمت کالایی در آینده بیشتر می شود، امروز ممکن است درباره خرید آن تصمیم دیگری بگیرید و خرید و تقاضای بیشتری داشته باشید که این حالت باعث جابه جایی منحنی تقاضا به سمت بالا می گردد.

و) قیمت دیگر کالاها: اگر کالاهایی که **جانشین** یکدیگرند دچار تغییر قیمت شوند تغییر در قیمت یک کالا در خرید و تقاضای کالای جانشین موثر است بدین صورت که افزایش قیمت یک کالا باعث افزایش تقاضا و خرید برای کالای جانشین می گردد مثلاً افزایش قیمت گوشت قرمز باعث افزایش تقاضای گوشت سفید می شود و منحنی تقاضای گوشت سفید به سمت بالا جابه جایی می شود. اگر کالاهایی که **مکمل** یکدیگرند دچار تغییر قیمت شوند تغییر در قیمت یک کالا در تقاضا و خرید کالای مکمل تاثیر گذار است. بدین صورت که افزایش قیمت یک کالا باعث کاهش تقاضا و خرید برای کالای مکمل می گردد مثلاً اگر قیمت چای افزایش پیدا کند تقاضا و خرید برای خرید قند کاهش پیدا خواهد کرد و منحنی تقاضا برای خرید قند به سمت پایین جابه جایی می شود.

«قیمت به عنوان ابزاری برای مدیریت مصرف»

۲۱- سیاست گذاران از چه راه هایی تلاش می کنند از مقدار تقاضا و مصرف سیگار کم کنند؟

یکی از راه **آگاه سازی مردم** به زیان های کشیدن سیگار و دیگری با **بالا بردن قیمت** آن از طریق وضع مالیات بر سیگار.

«فروشنندگان یا عرضه کنندگان و فرایند تصمیم گیری آنها»

۲۲- فروشنندگان در بازار چه کسانی هستند؟

فروشنندگان همان بنگاه های ارائه کننده کالا یا خدمات و نیز عوامل فروش آنها هستند.

۲۳- چه عواملی بر مقدار تولید و عرضه یک کالا، توسط تولیدکننده تاثیر گذار است؟

(الف) قیمت کالا (ب) هزینه های تولید (تغییر در قیمت مواد اولیه، تغییر کار نیروی انسانی، ورود ابداعات و اختراعات)

۲۴- رابطه بین مقدار عرضه با قیمت کالا چگونه است؟

طبق قانون عرضه^۱، با افزایش قیمت، مقدار عرضه از هر کالا افزایش می یابد و بالعکس!

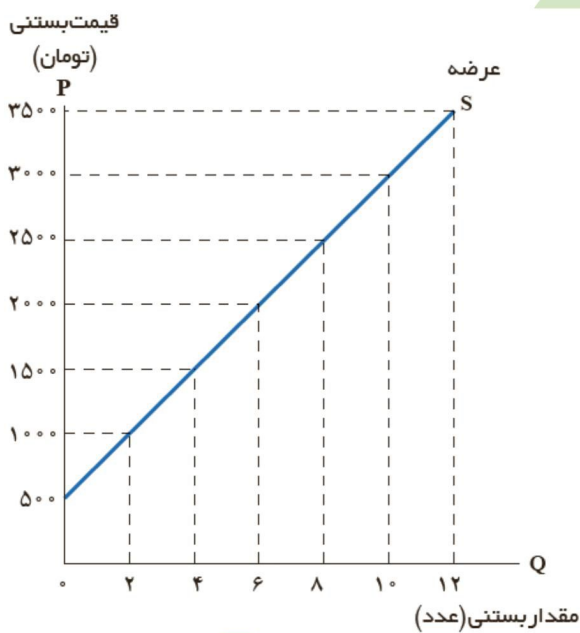
۲۵- منحنی عرضه^۲ را تحلیل کنید:

(الف) منحنی عرضه رفتار اقتصادی کدام گروه را نشان می دهد؟

(ب) حالت منحنی عرضه چگونه است؟

(ج) رابطه عرضه با قیمت چگونه است؟

(د) منحنی عرضه با چه حرفی نمایش داده می شود؟

مقدار عرضه بستنی	قیمت بستنی
0	500
2	1000
4	1500
6	2000
8	2500
10	3000
12	3500

منحنی عرضه رفتار اقتصادی تولیدکنندگان (عرضه کنندگان) را نشان می دهد و حالت آن **از چپ به راست**

صعودی است یعنی با افزایش قیمت کالا مقدار عرضه، افزایش می یابد، و با کاهش قیمت کالا مقدار عرضه کاهش می

یابد پس رابطه عرضه و قیمت یک **رابطه مستقیم** می باشد و این منحنی با حرف اختصاری **S** نمایش داده می

شود. (این توضیحات را می توان بر روی نمودار بالا که رابطه بین قیمت با خرید بستنی را نشان می دهد بررسی کرد).

«سایر عوامل»

۱-supply law

۲-supply curve

۲۶- با ذکر مثال توضیح دهید که غیر از **قیمت** مستقیم کالا، عوامل دیگر «**قیمت مواد اولیه - ابداعات و اختراعات**» چگونه می توانند در تولید و عرضه کالا توسط تولیدکننده نقش داشته باشند؟

مثال: «مواد اولیه» تصور کنید قیمت بستنی زیاد نشده اما قیمت شیر که ماده اولیه و مهم تولید بستنی است گران تر شده است. شرایط به وجود آمده باعث می شود تولید بستنی نسبت به قبل کمتر صورت گیرد چون منفعت تولیدکننده نسبت به قبل کمتر خواهد بود بنابراین منحنی عرضه به سمت چپ متمایل خواهد شد و اگر برعکس شیر ارزان تر شود تولید بستنی بیشتر و منحنی عرضه به سمت راست متمایل می گردد.

مثال: «ابداعات و اختراعات» اگر دستگاهی اختراع شود که بتواند با تعداد کارگر کمتری، بستنی تولید کند و از این جهت هزینه های تولید را کمتر کند تولید بستنی بیشتر خواهد شد و منحنی به سمت راست متمایل می شود چون ابداعات و اختراعات معمولاً با کاهش هزینه ها اثر مثبتی بر مقدار تولید و عرضه دارند.

«تعالُد در بازار کالا و خدمات»

۲۷- عاملی که باعث هماهنگی رفتار عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان در بازاری می شود چیست؟

قیمت و ارزش کالا

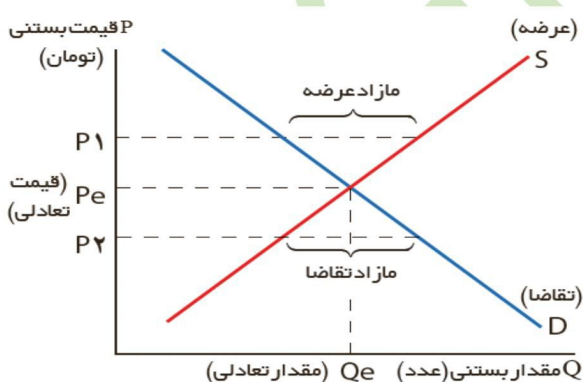
۲۸- اگر مقدار تقاضای کالایی از مقدار عرضه آن بیشتر باشد، چه اتفاقی در بازاری می افتد؟

اگر مقدار تقاضای کالایی از مقدار عرضه آن بیشتر باشد، در بازار **کمبود** رخ می دهد و باعث بالا رفتن قیمت می شود؛ چرا که عده ای که به آن کالا مشتاق ترند تلاش می کنند با پیشنهاد قیمت بالاتر آن را به دست آورند.

۲۹- اگر مقدار عرضه کالایی بیشتر از مقدار تقاضا آن باشد، چه اتفاقی در بازاری می افتد؟

اگر مقدار عرضه کالایی بیشتر از مقدار تقاضا آن باشد، **مازاد** رخ می دهد و همین سبب می شود برخی از تولیدکنندگان از قیمت خود کم کنند تا بتوانند با پیدا کردن مشتری کالای بیشتری را بفروشند.

۳۰- جدول زیر را تحلیل کنید:

قیمت بستنی	مقدار تقاضای بستنی	مقدار عرضه بستنی
۵۰۰	۱۲	۰
۱۰۰۰	۱۰	۲
۱۵۰۰	۸	۴
۲۰۰۰	۶	۶
۲۵۰۰	۴	۸
۳۰۰۰	۲	۱۰
۳۵۰۰	۰	۱۲

تعالُد در بازار: رفتار عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان در بازار در مقابل هم صورت می گیرد و باید با هم هماهنگ باشد به عبارت دیگر

عرضه و تقاضا باید با یکدیگر در تعادل باشند و عاملی که این هماهنگی و تعادل را ایجاد می کند **قیمت کالا** است. به قیمتی که

مقدار عرضه و تقاضا با هم برابر است **قیمت تعادلی** می گویند «یعنی نقطه **Pe** و قیمت **۲۰۰۰** در جدول» و به مقداری که میزان عرضه

و تقاضا با هم برابر است مقدار تعادلی می گویند «یعنی نقطه **Qe** و مقدار عرضه و تقاضای **۶** در جدول»

مازاد عرضه: بازار بالاتر از قیمت تعادلی با مازاد عرضه و کمبود تقاضا مواجه خواهد شد «یعنی نقطه P1 و قیمت های ۲۵۰۰-۳۰۰۰-۳۵۰۰»
 در این وضعیت چون قیمت ها زیاد است عرضه بیشتری صورت گرفته و در مقابل به خاطر قیمت زیاد تقاضا کمتر است و این وضعیت مازاد عرضه را ایجاد کرده است برای اینکه این مازاد عرضه از بین برود و تولید کننده بتواند کالای خود را به فروش برساند مجبور است قیمت کالاها را پایین بیاورد تا با کم شدن قیمت، تقاضا افزایش پیدا می کند و انگیزه تولید کننده برای تولید کمتری شود این روند تا جایی ادامه پیدا می کند که بازار به تعادل برسد.

مازاد تقاضا: بازار پایین تر از قیمت تعادلی با مازاد تقاضا و کمبود عرضه مواجه خواهد شد «یعنی نقطه P2 و قیمت های ۵۰۰-۱۰۰۰-۱۵۰۰»
 در این وضعیت چون قیمت ها کم است تقاضای بیشتری صورت گرفته و در مقابل به خاطر قیمت کم عرضه کمتر است و این وضعیت مازاد تقاضا را ایجاد کرده است در این حالت عده ای از تقاضا کنندگان حاضرند برای دریافت کالای مدنظر مبلغ بیشتری پرداخت کنند و این روند باعث افزایش قیمت کالاها در بازار می شود با افزایش قیمت، تولید کنندگان شروع به تولید می کنند و مصرف کنندگان از مصرف و تقاضای خود کم می کنند این روند تا جایی ادامه پیدا می کند که فاصله عرضه و تقاضا کاهش می یابد و تعادل در بازار برقرار می شود.

«بیشتر بدانیم، انواع بازار»

۳۱- انواع بازار را نام ببرید.

الف) رقابتی (ب) انحصاری (ج) حراجی (مزایده - مناقصه)

۳۲- منظور از «بازار رقابتی» چیست؟

در بازار هر محصول، گاه تعداد فروشندگان و خریداران به قدری زیاد است که حضور و رفتار هر یک از عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان به نسبت کل بازار بسیار کوچک خواهد بود و در عمل، هیچ یک از طرفین به تنهایی در شکل گیری قیمت تأثیر گذار و به عبارت دیگر «قیمت گذار» نیستند. در این صورت بازار را به اصطلاح «**بازار رقابتی**» می نامند. بازار محصولاتی چون ماکارونی معمولاً رقابتی است.

۳۳- چه وضعیتی را «انحصار» می گوئیم؟ مثال بزنید

گاه به دلایل طبیعی، اقتصادی، قانونی یا حتی غیرقانونی، تعداد فروشنده یا خریدار به یک یا چند نفر محدود می شود. این وضعیت را «**انحصار**» می گوئیم.

*مثلاً شرکت توانیر در کشور ما، به دلیل طبیعی و شرکت های خودرویی به دلایل قانونی، انحصارگر در فروش کالای خود به شمار می روند. شرکت پخش و پالایش فراورده های نفتی از یک سو تنها خریدار و از سوی دیگر تنها فروشنده محصولات نفتی است و خرید و فروش این کالا را در انحصار خود دارد.

۳۴- ویژگی های بازار انحصاری چیست؟

الف) تعداد فروشنده یا خریدار به یک یا چند نفر محدود می شود.

ب) انحصارگر، قیمت گذار است و خریداران در بازار انحصاری قیمت پذیرند.

ج) کیفیت کالا در این بازار زیاد مورد توجه نیست.

د) در این بازار تنوع کالا کمتر و قیمت کالاها نسبت به بازار رقابتی بیشتری باشد.

و) خریداران قدرت انتخاب ندارند.

۳۵- انحصارگر غیرقانونی چگونه می تواند به جامعه ضرر بزند؟

انحصارگر غیرقانونی معمولاً با افزایش قیمت خود به مشتریان و رفاه جامعه ضرر می زند؛ بنابراین دولت باید مانع شکل

گیری آن و تبانی برخی از تولیدکنندگان شود.

۳۶- انحصار طبیعی و قانونی در چه صورت می تواند سودمند باشد؟

انحصار طبیعی و قانونی **مشروط به مواظبت و مقررات گذاری صحیح** می تواند برای مصرف کننده سودمند باشد.

۳۷- بازارهایی که در قالب حراجی وجود دارد چند صورت است؟

الف) **مزایده** (فروشنندگان آثار هنری در نمایشگاه ها و حراجی ها)

ب) **مناقصه** (خریداران عمده کالا و خدمات)

«بیشتر بدانیم، بازار، هزینه مبادله و مسئله نظام حقوقی»

۳۸- منحنی های عرضه و تقاضای الگوی برای تحلیل آسان تر پدیده های اقتصادی است.

انتزاعی

۳۹- منظور از هزینه های مبادله چیست؟ مثال بزنید.

در واقعیت اجتماعی، ارتباط های میان عرضه و تقاضا یا خریداران و فروشندگان با موانع و پیچیدگی هایی روبروست. اگر روی صفحات کاغذی توانیم به راحتی منحنی های عرضه و تقاضا را جابه جا کنیم و یا نقاط روی آن را حرکت دهیم، در دنیای واقعی این حرکت ها و انتقالات با اصطکاک و کندی روبه رو می شود. به سخن دیگر تعامل خریداران و فروشندگان یا بنگاه ها و خانوارها در دنیای واقعی اقتصاد هزینه بر است. این هزینه ها که اقتصاددانان به آن **هزینه های مبادله** می گویند، غیر از هزینه تولید است.

مثال: فرض کنید به عنوان مدیرعامل یک شرکت تولید لباس می خواهید برای شرکت خود پارچه خریداری کنید. برای این کار لازم است تا با یک شرکت نساجی قراردادی ببندید. جست و جو برای یافتن یک شرکت نساجی معتبر، فرایندهای چانه زنی و بستن قرارداد و همچنین نظارت بر عملکرد آن، همه شامل هزینه هایی است که باید در نظر گرفته شود. این هزینه های مبادله در واقع بر نحوه تخصیص منابع اثر گذار است.

۴۰- از نظر اقتصاددانان چه عاملی منجر به تخصیص منابع متفاوت خواهد شد؟

اقتصاددانان معتقدند با وجود هزینه های مبادله، **شیوه توزیع حقوق مالکیت** بر تخصیص منابع اثر می گذارد؛ این که کسی به عنوان مدیرعامل یک شرکت وارد قراردادی شود با این که کسی به عنوان کارگر وارد قرارداد شود، هزینه های مبادله ای متفاوت و به تبع آن تخصیص منابع متفاوتی ایجاد می کند.

۴۱- حقوق مالکیت افراد در نقش آنها اثر گذار است.

اجتماعی - اقتصادی

۴۲- چرا سازوکار بازار در درون یک نظام حقوقی قرارداد دارد؟

چون حقوق مالکیت افراد در نقش اجتماعی - اقتصادی آنها اثر گذار است.

طبیعی است که در هر جامعه انسانی و در هر نظام اقتصادی، حقوق مالکیت و قراردادهای و سایر نهاد های اجتماعی با توجه به **ارزش ها و اهداف** آن جامعه تعریف می شوند و سازمان می یابند.

فعالیت گروهی در کلاس صفحه ۴۷

درباره بازار منابع تولید (جریانات نیمه پایینی نمودار) در گروه خود بررسی کنید. چه چیزهایی مورد نیاز هر کدام از طرفین است و در کدام بخش بازار در حال مبادله است؟ سپس نتایج خود را در کنار پیکان ها یادداشت کنید و جدول زیر را کامل کنید.

پرداخت هایی که بابت خرید منابع تولید به خانوارها پرداخت می شود.

ردیف	عنوان	علت
۱	دستمزد	دریافتی خانوار بابت فروش نیروی کار
۲	اجاره یا فروش	دریافتی خانوار بابت سرمایه فیزیکی، زمین، املاک یا محل کسب و کار
۳	سود	دریافتی خانوار بابت سرمایه گذاری در بنگاه (سرمایه مالی)

کالای معمولی و پست را بشناسید! صفحه ۴۹

آیا با افزایش درآمد مقدار خرید ما از همه انواع کالاها می تواند بیشتر شود یا در مورد برخی کالاها ممکن است حتی کمتر شود؟ مثلاً درباره خرید نوع مرغوب و پست برنج فکر کنید.

معمولاً با افزایش درآمد میزان تقاضا و خریدمانسبت به همه کالاها یکسان نیست تقاضا و خریدمانسبت به کالاهای باکیفیت بیشتری شود و نسبت به کالاهای بی کیفیت کمتر، مثلاً با افزایش درآمد خریدمانسبت به برنج مرغوب بیشتر و نسبت به برنج بی کیفیت و پست کمتر خواهد شد.

کالاهای مکمل را بشناسید! صفحه ۴۹

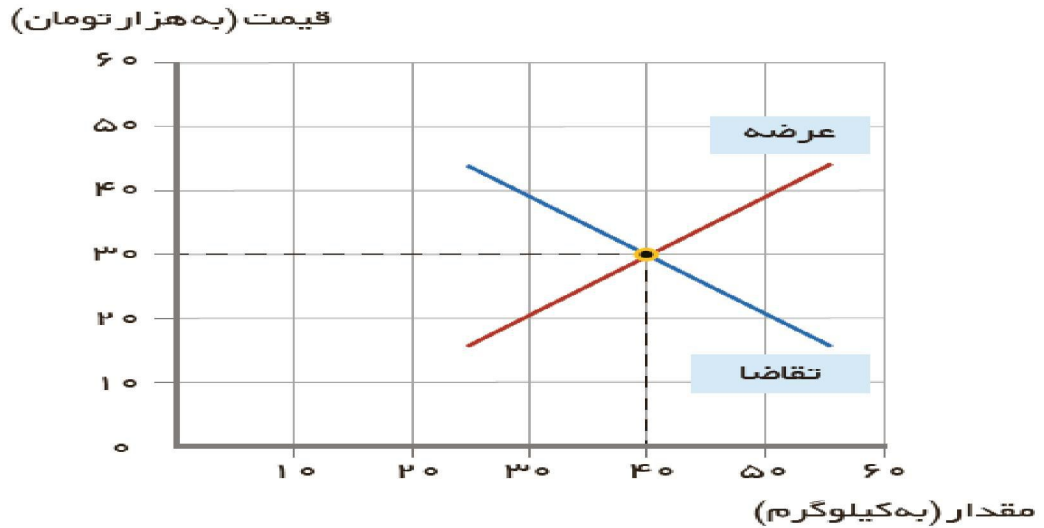
درباره کالاهایی که با هم مصرف می شوند، فکر کنید و درباره اثر تغییر قیمت یکی بر میزان خرید دیگری بحث کنید. مثلاً وقتی می خواهید چای بخرید، به بازار قند و شکر هم نیم نگاهی دارید یا وقتی خودرو می خرید حواستان به قیمت بنزین هم هست؛ اما چگونه؟

زمانی که دو کالا مکمل یکدیگرند افزایش قیمت یکی از آنها باعث کاهش تقاضای کالای مکمل خواهد شد مثلاً افزایش قیمت بنزین باعث کاهش تقاضای خرید خودرو می شود یا افزایش قیمت چای باعث کاهش تقاضای قند و شکر خواهد شد.

برای تفکر و تمرین صفحه ۵۴

یکی از محصولات آنی که در کارگاه آقای محمدی (شرکت ایران سبزی) تولید می شود، کودهای زیستی برای گیاهان آپارتمانی است. قیمت و مقدار تعادلی این محصول در نمودار زیر نشان داده شده است.

اخیراً هزینه های تولید افزایش یافته و مسئولان کارگاه مجبور شده اند، قیمت محصول را ۴۰۰۰۰ تومان تعیین کنند. در قیمت ۴۰۰۰۰ تومان تحلیل کنید که چه شرایطی پیش می آید و کارخانه ممکن است با چه مشکلاتی مواجه شود؟ همچنین بیان کنید که چه اتفاقی باید برای بازار بیفتد تا قیمت و مقدار مجدداً به وضعیت تعادلی بازگردد؟

در قیمت ۴۰۰۰۰ تومان بازار بالاتر از قیمت تعادلی قرار خواهد گرفت و چون قیمت نسبت به قیمت تعادلی بیشتر شده است انگیزه تولیدکننده برای تولید بیشتر به جهت کسب سود بیشتر، افزایش پیدامی کند و از طرف دیگر به دلیل قیمت زیاد انگیزه مصرف کننده از خرید کاهش پیدا خواهد کرد و این وضعیت می تواند منجر به **مازاد عرضه و کمبود تقاضا** گردد در قیمت ۴۰۰۰۰ تومان، عرضه کننده مایل است ۵۰ کیلو تولید کند در حالی که میزان تقاضای تعادلی ۴۰ کیلومی باشد. و از طرف دیگر در قیمت ۴۰۰۰۰ هزار تومان میزان تقاضا ۳۰ کیلومی باشد پس هیچ تغییری در میزان درآمد کارگاه آقای محمدی حاصل نخواهد شد و این حالت می تواند مازاد کالا را به همراه داشته باشد و انبار کارگاه آقای محمدی پر از کالاهایی خواهد شد که خریدار ندارد. آقای محمدی برای اینکه بتواند محصول تولیدی خود را به فروش برساند مجبور است **قیمت را کاهش** دهد تا با کاهش قیمت، مقدار تقاضا برای کالای تولیدی افزایش پیدا کند و محصول به فروش برسد.

تحلیل کنید صفحه ۵۵

* خریداران و فروشندگان در بازار چگونه با یکدیگر تعامل می کنند؟

خانوارها کالاها و خدمات را از بنگاه ها خریداری می کنند و بنگاه ها، منابع را از خانوارها اجاره یا خریداری می کنند، و این باعث شکل گیری رابطه داد و ستد بین این بازیگران می شود.

*قیمت تعادلی چیست و اگر مقدار عرضه یا تقاضا بیشتر از مقدار آنها در قیمت تعادلی باشد در بازار چه روی می دهد؟

به قیمتی که به ازای آن مقدار عرضه و تقاضا با هم برابر باشد قیمت تعادلی می گویند. اگر مقدار عرضه بیشتر از قیمت تعادلی و کمتر از میزان تقاضا باشد با ما زیاد عرضه و کمبود تقاضا مواجه خواهیم شد و اگر مقدار عرضه کمتر از قیمت تعادلی و کمتر از میزان تقاضا باشد با ما زیاد تقاضا و کمبود عرضه مواجه خواهیم شد.

*بازار چیست و چگونه مقدار و قیمت تعادلی در آن مشخص می شود؟

بازار به مجموعه خریداران و فروشندگان چیزی در هر جای ممکن اطلاق می شود. مبادلات در بازار ممکن است حضوری و حقیقی نباشد و به صورت مجازی و در اینترنت صورت گیرد. در صورتی که رفتار عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان کالا با هم هماهنگ باشد بازار به تعادل می رسد، مهمترین عاملی که این تعادل را در بازار برقراری سازد قیمت و ارزش کالا و خدمات است.

نمونه سوال کنگوری

نمودار زیر مقدار عرضه و تقاضای یک کالای خاص در قیمت های مختلف است با توجه به آن:

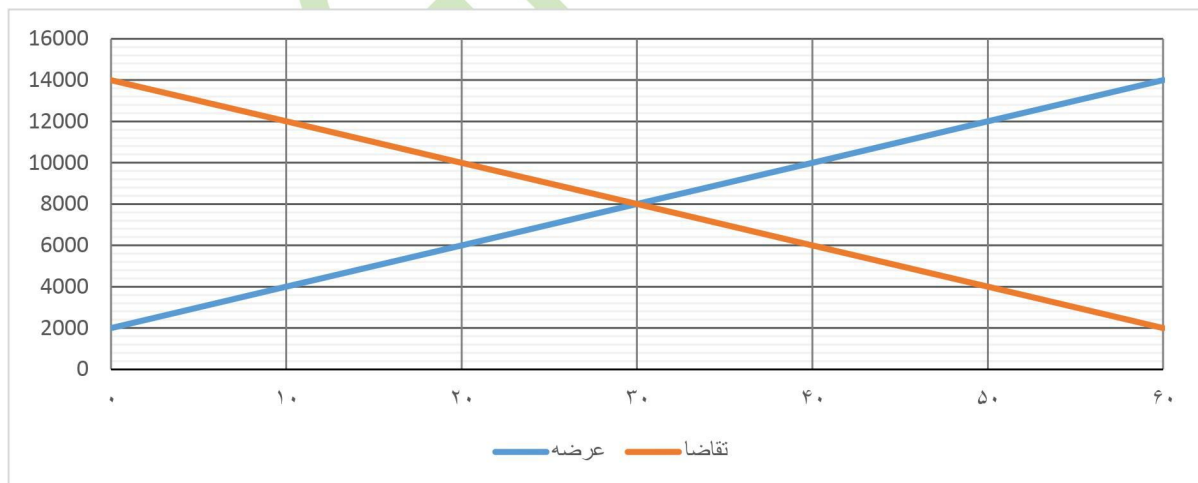
(کنکور ۹۷ خارج از کشور)

الف: در قیمت ۱۴۰۰۰ ریال کمبود تقاضا نسبت به مقدار تقاضا تعادلی چقدر است؟

ب: در قیمت ۶۰۰۰ ریال و ۱۲۰۰۰ ریال مقدار مازاد تقاضا و کمبود تقاضا در بازار به ترتیب چقدر است؟

ج: در چه سطحی از قیمت و مقدار دریافتی تولید کننده به حداکثر می رسد و مقدار آن کدام است؟

د: کدام عامل موجب از بین رفتن فاصله بین عرضه و تقاضا و هماهنگی رفتار اقتصادی تولید کننده و مصرف کننده می شود؟

الف) مقدار تقاضای تعادلی ۳۰ می باشد و در قیمت ۱۴۰۰۰ ریال میزان تقاضا صفر است پس ۳۰ واحد کمبود داریم.

(ب) در قیمت ۶۰۰۰ ریال ۲۰ واحد مازاد تقاضا داریم. $۴۰ - ۲۰ = ۲۰$

در قیمت ۱۲۰۰۰ ریال ۴۰ واحد کمبود تقاضا داریم $۵۰ - ۱۰ = ۴۰$

(ج) در قیمت ۸۰۰۰

$$۳۰ \times ۸۰۰۰ = ۲۴۰۰۰۰$$

(د) قیمت وارزش کالا

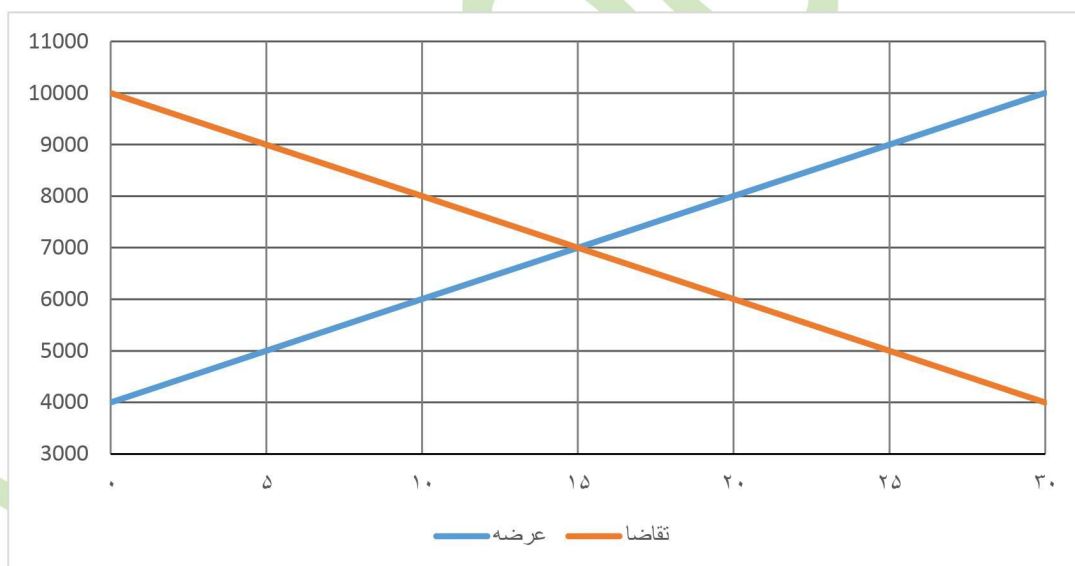
نمودار زیر بیانگر مقدار عرضه و تقاضای یک کالا در قیمت های مختلف است با توجه به آن :

(کنکور ۹۷ داخل کشور)

الف: در قیمت ۱۰/۰۰۰ ریال کمبود تقاضا نسبت به مقدار قیمت تعادلی چقدر است؟

ب: در قیمت ۶۰۰۰ ریال و ۹۰۰۰ ریال به ترتیب مقدار مازاد تقاضا و کمبود تقاضا چیست؟

ج: در کدام سطح از قیمت و مقدار، دریافتی تولید کننده به حداکثر می رسد و مقدار آن کدام است؟

الف) مقدار تعادلی ۱۵ می باشد در قیمت ۱۰/۰۰۰ ریال تقاضا صفر است پس نسبت به قیمت تعادلی ۱۵ واحد کمبود تقاضا داریم.

(ب) در قیمت ۶۰۰۰ ریال ۱۰ واحد مازاد تقاضا داریم. $۲۰ - ۱۰ = ۱۰$

در قیمت ۹۰۰۰ ریال ۲۰ واحد کمبود تقاضا داریم. $۲۵ - ۵ = ۲۰$

(ج) در قیمت ۷۰۰۰

$$۱۵ \times ۷۰۰۰ = ۱۰۵۰۰۰$$